

КУРСИ ЗА ВИБОРОМ – це навч. курси, які доповнюють предмети і входять до складу допрофільної підготовки, профільного навчання, профільно навчання, є пед. засобом, який забезпечує варіативність та диференційованість навчання, що відповідає індивідуальним інтересам, нахилам і потребам особистості здобувача освіти. К. за в. посідають особливе місце у структурі змісту профільного навчання. Разом із профільними предметами К.

за в. визначають, з одного боку, специфіку кожного конкретного профілю навчання, а з іншого, є дійовим засобом задоволення пізнавальних інтересів та індивідуальних освітніх потреб здобувачів освіти. У структурі змісту профільного навчання К. за в. слід розглядати як один із механізмів реалізації принципу демократизму в освіті, уникнення уніфікованості, втілення особистісно орієнтованої програми освіти.

К. за в. створюються за рахунок варіативного компонента змісту освіти і можуть бути обрані здобувачем освіти не тільки відповідно до профілю навчання, а й за власним бажанням з метою поглиблення знання з певних навчальних предметів (напр., «Психологія» для математичного профілю тощо). За потреби здобувач освіти може прослуховувати курси за вибором у формі навчальних модулів та інтегрованих курсів.

К. за в. виконують важливі дидактичні функції: індивідуально-навчально-пізнавальну та профільно-орієнтувальну, що зумовлює виокремлення двох типів К. з. в., кожний з яких реалізує переважно одну з цих функцій. Це – факультативні й спеціальні курси. У системі профільного навчання факультативний курс слугує задоволенню індивідуальних пізнавальних інтересів та освітніх потреб старшокласників, не пов'язаних із специфікою вибраного профілю навчання. Залежно від дидактичного завдання формуються факультативні курси, спрямовані на поліпшення загальноосвітньої підготовки з непрофільних предметів, що передбачено Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти; факультативні курси з галузей знань і видів діяльності, які не відображені у змісті загальної середньої освіти.

Наприклад, учень, який вибрав один із профілів природничого спрямування, вдосконалюватиме свої знання, скажімо, з української або іноземної мови на відповідному факультативному курсі. Аналогічно учні, котрі здобувають освіту за певним гуманітарним

профілем, можуть розширити свою компетентність у галузі інформаційних технологій, відвідаючи відповідний факультативний курс.

Спеціальний курс у системі профільного навчання – це навчальний курс, який разом з профільними предметами визначає специфіку конкретного профілю навчання. Зміст, закладений у групі спеціальних курсів певного профілю навчання (в межах годин варіативного освітнього компонента), є органічною складовою змісту цього профілю, тож його засвоюють учні, які обрали певний профіль навчання.

Виокремлено такі групи: спеціальні курси для поглибленого і розширеного вивчення окремих розділів профільних предметів; спеціальні курси, зміст яких розкриває професійно-практичний аспект знань; спеціальні курси для ознайомлення здобувачів освіти з новими галузями знань, які не введені до змісту базових і профільних предметів, але орієнтовані на ширше розкриття специфіки майбутньої професії відповідно до вибраного профілю навчання; спеціальні курси для вивчення наукових основ сучасних виробництв і технологій; спеціальні курси міжпредметного узагальнювального характеру, які на основі інтеграції знань завершують формування природничо-наукової і соціально-гуманітарної картини світу; спеціальні курси для допрофесійної і початкової професійної підготовки старшокласників.

Лит.: 1. Кизенко В. І. Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика. – К., 2018; 2. Мальований Ю. І. Концептуальні підходи до формування зовнішньої структури змісту профільного навчання // Укр. пед. журнал. 2015, № 1; 3. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі // Наказ МОН України від 21.10.2013 р. № 1456.

В. І. Кизенко

Для покликання на автора статті:

Кизенко В. І. Курси за вибором. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. С. 507–508.

Для покликання на видання:

Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.